

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р **Иванка Василева Асенова**, преподавател в катедра
Психология на Философски факултет на Югозападен университет
„Неофит Рилски“, Благоевград

на дисертационния труд на **КРИСТИНА КОСТАДИНОВА СТОЯНОВА**

на тема: **„Бърнаут, емоционална интелигентност и копинг стратегии при учители“**, за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2 Психология, научна специалност 05.06.05. Педагогическа и възрастова психология.

1. Общо представяне на докторанта и процедурата

Автор на дисертационния труд е Кристина Костадинова Стоянова, докторант към катедра „Психология“ при Философски факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“, с научен ръководител доц. д-р Русанка Манчева.

Кристина Стоянова е родена в град Хасково. През 2006 г. завършва бакалавърска степен по Психология, а през 2012 г. и магистърска степен по Училищна психология в ЮЗУ „Неофит Рилски“. През 2016 г. е зачислена за редовно обучение в докторска програма по Възрастова и Педагогическа психология в катедра Психология на ЮЗУ „Неофит Рилски“. Процедурата по защита на Кристина Стоянова е открита в редовния срок, в рамките на една година след отчисляването ѝ.

Представеният от докторанта комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с Вътрешните правила за развитие на академичния състав ЮЗУ „Неофит Рилски“ и съдържа всички изискуеми

документи: дисертационен труд, автореферат, списък на 9 научни публикации и два доклада, презентирани на международни научни конференции, всички по темата на дисертацията, и приноси от проведеното изследване.

2.Значимост и актуалност на темата на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд цели проучването на връзката между проявите на синдрома „бърнаут” и емоционалната интелигентност, копинг поведението и оценката на професионалната среда при представителна извадка на българските учители. Тази тема е особено актуална в съвременното ни общество, поради тревожната тенденция на все по-бързо нарастване на разпространението на бърнаута като най-остра проява на професионален стрес, особено сред професиите от типа „човек-човек“. Въпреки големия брой научни изследвания по проблема бърнаут, различни негови аспекти са все още недостатъчно проучени.

3. Обща оценка на дисертационния труд

Структурата на дисертационния труд отговаря на изискванията за написване на научен труд, представящ научно изследване. Общият обем на разработката е 254 страници, а структурата е класическа – увод, три глави, обобщение, препоръки, приноси, литература и приложения. Използвани са общо 220 литературни източника, от които 167 са на чужд език (руски, английски, испански и полски). Докторантката е онагледила текстовото изложение с 33 таблици и 9 фигури.

В увода докторантката обосновава актуалността на избора за изследване проблем и представя своята амбициозна цел, с дисертационното си проучване „да направи опит за формулиране бърнаут

като философска тема в науката, обединявайки в изследователски дизайн психологичните конструкти бърнаут, емоционална интелигентност, копинг стратегии и отношение към професионалната среда“ (стр 8).

Теоретичната част обхваща 103 страници и е представена в първа глава на ръкописа. Направен е систематизиран обзор на литературата по темата на дисертационния труд, като изчерпателно са изложени теоретичните концепции за феномена „бърнаут“ и връзката му с личността, теоретичните концепции за емоционалната интелигентност и резултатите от изследвания на връзката ѝ с проявите на бърнаут, както и теориите за стреса и справянето с него, с акцент върху проучванията на връзката „копинг-стратегии – бърнаут“ в рамките на салутогенетичния подход.

Литературният обзор е обширен и информативен, а цитираните източници съответстват на темата на дисертационната работа.

Втора глава на дисертационния труд представя емпиричния дизайн на изследването. Основната цел на изследването, първа и втора организационни задачи, трета изследователска задача и първа, трета и четвърта хипотеза се нуждаят от прецизиране. Адекватно подобрите спрямо изследователската цел методики са подробно описани. Това са адаптираните за българската популация въпросник за оценка на емоционалната интелигентност на Schutte et al., въпросник за оценка на професионалното прегаряне на Maslach, и методът за оценка на социалната среда на Величков и Радославова. Всички използвани методики показват достатъчно добри коефициенти на надеждност по Алфа на Кронбах. За обработката на суровите данни са приложени адекватни статистически методи.

Трета глава представя резултатите от статистическите анализи на получения богат емпиричен материал. Докторантката е избрала описанието да бъде направено в отделни рубрики по приложени статистически анализи: първо представя резултатите от дескриптивната

статистика по всички методики; следват резултатите от анализа на демографските характеристики на изследваната извадка; резултатите от анализа на вътрешната консистентност на използваните въпросници и техните скали; резултатите за разпределението на цялата извадка според демонстрираните нива на проучваните променливи; резултатите от корелационните анализи, информиращи за връзките между изследваните променливи; резултатите от еднофакторния дисперсионен анализ (ANOVA) за проучване на ефекта на демографските фактори (възраст, пол, продължителност на професионалния стаж и курс на преподаване) върху проучваните променливи (бърнаут, ЕИ, копинг-стратегии, перцепция на социална среда) и накрая резултати от линеен регресионен анализ за влиянието на емоционалната интелигентност върху бърнаут и копинг поведението.

Заклучителната част на дисертационния труд предлага обобщен интерпретативен анализ на получените резултати, който впечатлява с коректност и теоретична обоснованост, и кратко обсъждане на тяхното приложение и приносен характер. Направените изводи са изцяло базирани на получените емпирични данни. Приносните достижения на дисертационния труд са адекватно и коректно представени.

4. Критични забележки и препоръки

Нямам съществени забележки към докторанта. Изследванията в дисертацията са изпълнени на професионално ниво и са представени напълно в съответствие с изискванията на съвременните международни стандарти. Докторантката владее много добре съвременната методология на научните изследвания, поради което ѝ препоръчвам да продължи изследователската си дейност.

5. Автореферат

Авторефератът на дисертационния труд релевантно представя неговата структура и съдържание.

6. Заключение

В заключение, трябва да подчертая, че Кристина Стоянова е осъществила достатъчно обемно изследване върху сложната детерминираност на синдрома „бърнаут” конкретно при българските учители, резултатите от което имат подчертана теоретична и практическа приложимост. Това аргументира решението ми убедено да гласувам, на докторант Кристина Костадинова Стоянова да бъде присъдена научната и образователна степен „доктор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки. Професионално направление 3.2 Психология (научна специалност „Педагогическа и възрастова психология“).

25 април 2020 г.

Рецензент:

/проф. д-р Иванка Асенова/